

Methodiekbeschrijving

CVD ECHTE MANNEN

CVD

Inhoudsopgave

Inleiding: Wat is CVD Echte Mannen?	5
1. CVD Echte Mannen in vogelvlucht	7
1.1 Waarom met CVD Echte Mannen aan de slag?	7
1.2 De aanleiding: probleem of vraagstelling	9
1.3 Wat wil je bereiken?	11
1.4 Voor wie: doelgroep CVD Echte Mannen	13
1.5 Door wie: uitvoering en beleid	14
2. De aanpak: introductie	17
2.1 De aanpak in concrete fasen en stappen	19
2.2 Benodigde competenties van de uitvoerder	29
2.3 Randvoorwaarden voor de toepassing	30
2.4 De centen: begroting	31
3. De onderbouwing van de interventie	33
3.1 Wat moet je weten? De achtergrondinformatie	33
3.2 De visie achter de interventie	38
3.3 Verantwoording: wat werkt wel wat werkt niet	42
4. Praktijkervaringen	45
4.1 Een praktijkvoorbeeld	45
4.2 De uitvoerder over de interventie	46
4.3 De burger/ cliënt over de interventie	47
Literatuurlijst	51
Bijlagen	52

Methodiekbeschrijving

CVD ECHTE MANNEN

INLEIDING

Wat is CVD Echte Mannen?

Veel maatschappelijke organisaties hebben steeds meer aandacht voor de participatie en emancipatie van (sociaal geïsoleerde) mannen. Het Oranje Fonds stimuleert deze ontwikkeling en startte in 2010 het programma Man 2.0. Het project CVD Echte Mannen is ontstaan vanuit dit programma en wordt uitgevoerd door het Centrum Voor Dienstverlening (CVD), een maatschappelijk dienstverlenende organisatie in Rotterdam.

➔ www.movisie.nl/artikel/mannenemancipatie-springlevend

CVD Echte Mannen is een project speciaal voor mannen die graag actiever deel willen nemen aan de maatschappij. De deelnemer brengt zijn vaardigheden, kwaliteiten en kennis in kaart om zo het hoogst haalbare resultaat te bereiken op het gebied van werk en scholing. Vervolgens kan hij die kwaliteiten in de praktijk brengen door het verrichten van vrijwilligerswerk of deelname aan een activiteit /cursus waarnaar zijn belangstelling uitgaat.

Bij CVD Echte Mannen gaat het niet alleen om het bevorderen van maatschappelijke participatie door (vrijwilligers)werk, maar het gaat ook om emancipatie door het ontwikkelen van bewustzijn over de eigen rol als man en de rol van mannelijkheid in het eigen functioneren. Zoals een oud deelnemer zei: "Mannen zijn tevreden met een gewoon broodje kaas, maar vrouwen willen weer een tosti." Met deze zin omvat de oud deelnemer een belangrijk punt binnen het project. Ook niet onbelangrijk is dat CVD Echte Mannen gaat om het doorbreken van traditionele rolpatronen binnen relaties, het gezin en de familie.

HELPT MANNEN OP WEG!

**'MANNEN ZIJN TEVREDEN MET EEN GEWOON
BROODJE KAAS, VROUWEN WILLEN EEN TOSTI'**

1. CVD Echte Mannen in vogelvlucht

CVD Echte Mannen is een project speciaal voor mannen die maatschappelijk geïsoleerd zijn en graag weer deel willen uitmaken van de maatschappij. In twaalf weken brengt de deelnemer zijn vaardigheden, kwaliteiten en kennis in kaart om zo stappen te kunnen zetten op het gebied van werk en scholing. Tijdens de trainingen worden de traditionele rolverdelingen en patronen ook behandeld. Vervolgens kunnen de deelnemers die kwaliteiten in de praktijk brengen door het verrichten van vrijwilligerswerk of andere zinvolle dagbesteding. Daarnaast wordt er tijdens de training ook aandacht besteed aan de emancipatiedoelstelling en worden traditionele rolpatronen en rolverdelingen binnen het gezin en relaties behandeld.

1.1 Waarom met CVD Echte Mannen aan de slag? Resultaten

Het CVD zet haar expertise in voor sociaal geïsoleerde volwassen mannen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Deelnemers van CVD Echte Mannen vergroten aantoonbaar hun maatschappelijke participatie. De ontwikkeling die mannen doormaken in de training wordt gemeten aan de hand van het instrument de participatieladder. De treden van de participatieladder geven aan in welke mate de mannen deelnemen aan de maatschappij en op welke treden zij zich bij de start van de training bevinden. Na afloop van de cursus wordt bekeken hoeveel treden zij zijn gestegen. De tien treden variëren van isolement tot betaald werk (zie bijlage participatieladder). De deelnemers van CVD Echte Mannen stijgen tenminste twee treden en worden geleid naar vrijwilligerswerk, betaald werk en/of een actieve dagbesteding.

Sinds de start van CVD Echte Mannen zijn er in totaal 90 mannen ingestroomd en 70 succesvol uitgestroomd naar (vrijwilligers)werk en/of zinvolle dagbesteding. Tevens zijn alle mannen gemiddeld twee tot drie treden gestegen op de participatieladder. De samenwerking met andere instellingen uit de sociale kaart is versterkt.

Prestaties

Gedurende de uitvoering van het project is gebleken dat de trainingsactiviteiten tijdens het traject leiden tot aantoonbare positieverandering van deze mannen qua arbeidsmarktpositie en maatschappelijke participatie. Het uiteindelijke doel is het vergroten van (beroeps)vaardigheden ten behoeve van maatschappelijke participatie en sociale mobiliteit.

**'CVD ECHTE MANNEN HEEFT ME
ECHT VERDER GEHOLPEN'**

Prestaties voor de deelnemer op een rij:

- De belemmeringen zijn in kaart gebracht en er is actief actie ondernomen om deze weg te nemen;
- De deelnemer heeft een persoonlijke werkmap. Dit is een overzicht van zijn kennis en prestaties. Hierin staan ook zijn doelen beschreven en hoe hij deze wil bereiken;
- De deelnemer heeft minimaal twee stappen gemaakt op de participatieladder;
- De deelnemer is zelfredzaam;
- De deelnemer heeft een (groter) sociaal en professioneel netwerk.

Prestaties van het project gedurende drie jaar op een rij:

- Het project is uitgevoerd;
- Het project is verder in de markt gezet;
- De voortgang van het project is bijgehouden;
- Er zijn aanbevelingen gedaan voor een vervolg en inbedding binnen eigen en/of anderen organisaties;
- Er zijn zes groepen mannen getraind en er hebben minimaal 70 deelnemers het traject gestart c.q. afgerond;
- De mannen zijn aantoonbaar minder geïsoleerd en hebben twee tot drie treden beklommen op de participatieladder;
- Er is minimaal één vrijwilliger (vanuit de Maatschappelijke Opvang) ingezet per groepsactiviteit;
- De mannen hebben aantoonbaar meer zelfvertrouwen en zelfrespect;
- Er is doorstroom naar vrijwilligerswerk of betaald werk, dan wel een vervolgcursus of -traject;
- De economische en maatschappelijke positie van de mannen is bevorderd.

1.2 De aanleiding: probleem- of vraagstelling (“Waar doen we het nog allemaal voor?”)

Kwetsbare en geïsoleerde mannen

Vanuit de maatschappelijke hulpverlening binnen het CVD is een groeiende groep Rotterdamse mannen gesignaleerd die in een kwetsbare en geïsoleerde positie leven. Door het verlies van een baan, een scheiding en gebrek aan sociaal en cultureel kapitaal zijn ze ontevreden over hun maatschappelijke positie. Zij trekken zich terug en leiden een afgezonderd leven. Het kan ook gaan om een man of jongen, die (nog) niet voor zijn seksuele geaardheid durft uit te komen, die geconfronteerd wordt met fysieke bedreiging of pesten. Verder kunnen zaken als gameverslaving of blowen de achterliggende problematiek vormen en tot een isolement hebben geleid.

Als rolmodel staan mannen in de rol van vader en kostwinner vaak onder grote druk. In veel gevallen is er geen netwerk meer aanwezig, maar wel een (latente) wens om samen aan een activiteit deel te nemen. Mannen maken te weinig gebruik van bestaande netwerken; uit schaamte of ze weten de juiste wegen niet te bewandelen. Deze situatie vraagt om specifieke hulp.

Door deze mannen te ontmoeten in een fase waarin ze 'verlies' hebben ervaren van zowel hun baan als eventueel hun huwelijk, relatie en het contact met hun kinderen, blijkt dat de arbeidsgebonden problematiek, het isolement en de eenzaamheid daadwerkelijk een grote rol spelen in de negatieve spiraal waarin de meeste mannen uit de groep zich bevinden. Ze tellen voor hun eigen gevoel vaak niet mee als ze geen betaalde baan hebben.

Als er dus geen betaalde baan is of er is 'niemand' om de kost voor te verdienen, merk je dat de eigenwaarde van de man sterk daalt. Daarbij rijst de vraag bij de man: "Waar doen we het allemaal nog voor?".

Emancipatie van mannen

Emancipatie betekent vanuit achtergestelde positie streven naar een volwaardige positie in de samenleving. De heersende opvatting over mannenemancipatie (bron: Man Aktief, Movisie, Utrecht 2009) is dat een grote groep mannen in Nederland zich in een kwetsbare en geïsoleerde positie bevindt. Mannen 'moeten' daarom emanciperen, zo is de gedachte. Helemaal omdat vaders binnen een gezin weer invloed hebben op de emancipatie van hun vrouw en kinderen.

Mannenemancipatie heeft ook op de agenda gestaan van ons huidige kabinet en wordt als aandachtsveld genoemd in een beleidsregel 2012-2015 van de gemeente Rotterdam: 'De burger in de lift: Participatie; kiezen voor talent'. Het centrale thema is talentontwikkeling van burgers om hen dienstbaar te maken aan de stad. Het accent van de nieuwe beleidsregel ligt op het ontwikkelen van een stedelijke tweedelijns voorziening als kenniscentrum rondom de thema's emancipatie, discriminatiebestrijding en diversiteit als kracht. Het participatieproject CVD Echte Mannen kent duidelijke raakvlakken met bovengenoemde aandachtsvelden.

Het project CVD Echte Mannen geeft een extra impuls aan de emancipatiedoelstelling, met name waar het gaat om het doorbreken van rolpatronen, het geven van feedback op aangeleerd gedrag en het bespreekbaar maken van de relaties tussen partners en gezinnen. CVD Echte Mannen pakt daarmee tegelijkertijd problemen als kwetsbaarheid en isolement aan. Hiermee maakt zij mannen sterk om zich verder te ontwikkelen en weer op een voor hen volwaardige manier deel te kunnen nemen aan de maatschappij.

Het gaat om die mannen die om welke reden dan ook niet vooruit te branden zijn en waarbij gepleegde interventies niet het gewenste resultaat opleverden. Hoe bereik je die deelnemers en hoe hou je die deelnemers gemotiveerd? CVD Echte Mannen gaat uit van de individuele vraaggerichte benadering en vraagt de deelnemer naar zijn wensen, behoeften en motivatie.

1.3 Wat wil je bereiken: geïsoleerde en kwetsbare mannen actiever laten deelnemen aan de maatschappij

Het hoofddoel van de training is het vergroten van (beroeps)vaardigheden van geïsoleerde en kwetsbare mannen in de leeftijd van 25 tot 65 jaar ten behoeve van maatschappelijke participatie en sociale mobiliteit.

Subdoelen van het project

Geïsoleerde en kwetsbare mannen in de leeftijd van 25 tot 65 jaar gedurende een jaar kennis, vaardigheden en kwaliteiten in kaart laten brengen en vergroten ten behoeve van emancipatie, maatschappelijke participatie en sociale mobiliteit. De mannen weten na de cursus wat hun participatiemogelijkheden zijn en zijn weer regisseur van hun eigen leven.

Subdoelen einddoelgroep

Zicht op capaciteiten en ontwikkelpunten

Mannen hebben zicht op hun capaciteiten, ontwikkelpunten en hebben voor ogen welke doelen ze willen en kunnen bereiken. Deze staan overzichtelijk op een rij in een werkmap.

Presenteren van capaciteiten

Mannen zijn in staat om zelf hun capaciteiten te ontdekken, zichtbaar te maken en te leren presenteren aan anderen en om hierover te communiceren. In een evaluatiegesprek met de trainer kunnen mannen hun ontwikkeling zelf aantonen en zijn in staat zich te presenteren naar derden bijvoorbeeld in een bemiddeling naar een activeringsplek.

Subdoelen organisatie

Intensivering samenwerking

De samenwerking tussen relevante instellingen in het netwerk van de deelnemers intensiveren, om zo tot een passende overdracht en borging van de resultaten te komen. Na afloop van de cursus stromen de mannen door naar organisaties in en buiten de wijk die een aanbod hebben wat past bij de behoefte van de mannen en aansluit op hun participatieniveau.

1.4 Voor wie: doelgroep CVD Echte Mannen

De doelgroep van Man 2.0 staat bekend als een lastig te motiveren doelgroep. Potentiële deelnemers van participatie- en re-integratietrajecten zijn vaak terug te vinden in het zogenaamde granieten bestand van instellingen. De leeftijd van de hulpvragers kan uiteen lopen. CVD Echte Mannen gaat uit van volwassen mannen, maar deze leeftijdsgrens is redelijk breed. De groep bestaat uit volwassen Rotterdamse mannen van ca. 25 tot 65 jaar met of zonder een WWB uitkering die hun huidige situatie willen verbeteren. Gemotiveerde mannen die hun talenten willen inzetten, hun vaardigheden willen ontplooiën en benutten, mee willen doen en dienstbaar willen zijn aan de maatschappij/stad. Actieve mannen die weer iets buiten de deur willen doen, willen gaan sporten, die op zoek zijn naar werk of een zinvolle dagbesteding, zoals vrijwilligerswerk of een participatiebaan.

Het gaat daarbij met name om mannen die:

- Een achterstand hebben tot de arbeidsmarkt; laag opgeleid zijn en weinig of geen startkwalificaties hebben.
- Buiten de maatschappij dreigen te vallen of zich daarvan afwenden.
- Een geïsoleerd bestaan leiden; weinig zichtbaar zijn.
- Geen structuur meer in hun leven hebben (geen dagbesteding).
- Vaak niet gemakkelijk zorg of hulp aanvaarden van derden.
- Zich bevinden op trede 1 of 2 van de participatieladder.

Problemen, klachten en hulpvragen van mannen:

Uit onze dienstverlening aan mannen in de hulpverlening en zorg, blijkt dat er belangrijke verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen in somatische en psychische gezondheid, gezondheidsbeleving en het gebruik dat mannen en vrouwen maken van de gezondheidszorg.

Belangrijke 'mannen' problemen en klachten zijn:

- (Psycho)somatische klachten; lichamelijke klacht blijkt niet lichamelijk te zijn.
- Arbeidsgebonden problematiek; gevoel van eigenwaarde wordt minder wanneer een man zijn baan verliest. Dit kan aanleiding zijn tot klachten. Dit zijn klachten die gelden voor alle mannelijke cliënten, maar aandacht moet hierbij uitgaan naar mannen die zich in cruciale fasen van het leven bevinden, zoals; adolescenten, mannen in de 'midlife' fase en oudere mannen die voor pensionering of VUT staan.
- Isolement en eenzaamheid; de alleenstaande man blijkt een groep te zijn die relatief meer gebruik maakt van de (geestelijke)gezondheidszorg. Mannen die verlaten worden, gescheiden zijn, weduwnaars en

alleenstaande vaders.

- Verslavingsproblematiek; vooral mannen zijn in behandeling bij de psychiatrie en verslavingszorg in verband met problemen rond alcohol-, drugs- en gokverslaving.
- Psychiatrische problematiek; mannen worden vaker gediagnosticeerd in termen van schizofrenie, persoonlijkheidsstoornissen en alcohol- en drugsmisbruik.

Op basis van de besproken gegevens kan geconcludeerd worden dat een sekse specifieke benadering bij de intake van mannen noodzakelijk is om aan hun specifieke situatie recht te doen en te komen tot een effectieve positieve intake en begeleiding van mannen. Dat begint met het oog hebben voor kenmerkende problemen en klachten waarmee mannen zich aanmelden of aangemeld worden door hulpverleningsinstellingen.

Profiel van de geïsoleerde man

Kijken we specifieker naar de doelgroep geïsoleerde mannen, dan zien we het volgende profiel:

- gescheiden mannen van 30 tot 50+ die eenzaam zijn;
- gescheiden mannen die wel goed zijn in de administratie maar niet in het huishouden (zorgtaken);
- gescheiden mannen die niet goed zijn in contacten leggen (daar waren hun vrouwen beter in);
- mannen die na een scheiding problemen ervaren bij het weer opbouwen van hun leven;
- mannen die werkloos zijn, in de schulden zijn geraakt en geen uitweg zien;
- mannen die zich niet kunnen motiveren om wat dan ook te ondernemen;
- mannen die excuses verzinnen om niet sociaal actief te worden (slachtofferrol aannemen);
- mannen die hun kinderen (te) weinig zien en daar onder lijden of depressief van zijn;
- mannen die zichzelf verwaarlozen en een slechte gezondheid hebben;
- jonge mannen die als zwerfjongere van huis naar huis hoppen;
- mannen die wel internetdates hebben maar tegelijk moeite hebben met stabiele relaties;
- mannen die bindingsangst hebben;
- mannen die wel actief zijn buiten de deur, maar geen netwerk en geen relatie(s) hebben;
- mannen die 'brievenbus stress' hebben; hun post niet meer open maken, contacten met instellingen vermijden;
- mannen die tussen wal en schip vallen: geen recht op WW-uitkering, maar wel een koopwoning, wel schulden maar geen recht op schuldsanering, etc.;
- mannen die laaggeletterd zijn en/of zelfredzaamheidsvaardigheden missen.

1.5 Door wie: uitvoering en beleid

Het project CVD Echte Mannen wordt uitgevoerd door het CVD.

Het CVD biedt hulp en ondersteuning aan (groepen van) burgers, veelal met sociaal economische en/of sociaal maatschappelijke problemen met als doel een zodanige persoonlijke ontwikkeling te realiseren dat men zich in de samenleving kan handhaven, ontplooiën, actief kan deelnemen aan het maatschappelijke leven én verantwoordelijkheid voor zichzelf en anderen kan dragen.

Het CVD werkt als maatschappelijk relevante ondernemer vraaggericht, slagvaardig, professioneel en met respect voor een ieder en neemt verantwoordelijkheid voor het leveren van een bijdrage aan de grootstedelijke problematiek in Rotterdam.

Het doel is dat burgers zelf de regie (opnieuw) kunnen voeren over de keuzes die zij maken. Veelal is dit met tijdelijke ondersteuning mogelijk, soms is langdurige ondersteuning noodzakelijk. Het CVD richt zich op jongeren, kwetsbare ouderen, mensen met een beperking en mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast biedt CVD Algemeen Maatschappelijk Werk ambulante begeleiding.

Het CVD heeft ruime ervaring met participatie-, emancipatie- en activeringstrajecten voor zowel mannen als vrouwen.

CVD Echte Mannen werkt in het kader van het participatie- en emancipatiebeleid samen met diverse welzijnsinstellingen, organisaties en andere samenwerkingspartners binnen Rotterdam. Het doel is door wijkgericht te werken een bijdrage te kunnen leveren aan het grootstedelijke participatiebeleid in Rotterdam. Er worden verbindingen gelegd tussen de beleidsterreinen van maatschappelijke ondersteuning, zorg, wonen, arbeid en inkomen. Daarnaast speelt het gezondheidsbeleid een steeds belangrijkere rol in combinatie met maatschappelijke ondersteuning. Binnen het project CVD Echte Mannen wordt gezondheid verbonden aan het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie.

**'VAAK ZIE JE DAT VERSCHILLENDE
PROBLEMEN BIJ VERSCHILLENDE
HULPVERLENERS ZIJN UITGEZET'**

2. De aanpak: introductie

Portfoliomethodiek

CVD Echte Mannen is als portfoliomethodiek gebaseerd op een bestaand participatieproject voor vrouwen (Participatie Paspoort PPP, Rotterdam 2009).

De essentie van de portfoliomethodiek is dat deelnemers zelf hun capaciteiten ontdekken, deze zichtbaar maken en ze leren presenteren aan anderen. Door hardop te onderzoeken, te ervaren en letterlijk te voelen waar ze goed in zijn, bijvoorbeeld door rollenspellen en opdrachten voor thuis, krijgen mannen de kans om hun krachten te herkennen en te gebruiken in hun dagelijks leven en in hun sociale en werkgerelateerde contacten. Het materiaal dat dit oplevert wordt verzameld in een portfolio.

Voor de interventie CVD Echte Mannen is gekozen om de term werkmapp te hanteren in plaats van portfolio. Deze term sluit beter aan bij de belevingswereld van mannen. De werkmapp laat zien welke doelen je wilt bereiken en hoe je deze wilt bereiken. Wat moet je allemaal leren en ontwikkelen? Met behulp van een werkmapp kun je anderen laten zien wat je allemaal kunt. Een actieplan, diploma's, certificaten, gemaakte oefeningen/opdrachten, aantekeningen/notities, foto's, collages en verzameld informatiemateriaal zijn allemaal zaken die deelnemers toe kunnen voegen aan hun werkmapp.

Een werkmapp kan gebruikt worden om een plan voor de verbetering van je vaardigheden op te stellen: een overzicht van de activiteiten die nodig zijn om je doelen te bereiken. Er worden tijdens het traject afspraken gemaakt over wat goed is en waar nog extra aandacht aan moet worden besteed. De werkmapp kan ook na de cursus gebruikt worden.

Unieke Empowermenttraining

Om de werkmappen gevuld te krijgen wordt een training gegeven die een combinatie is van hulpverlening, trainen en coachen. Focussen op één onderdeel werkt niet. Aandringen en vasthouden, daar draait het bij dit project om. Vaak zie je dat verschillende problemen bij verschillende hulpverleners zijn uitgezet. In deze empowermenttraining wordt er gericht gewerkt om een totaalbeeld van iemands situatie te krijgen. Er is aandacht voor de 'hardware' (= praktische problemen, zoals huisvesting, werk of schulden) en de 'software' (= onderliggende psychosociale problematiek, oorzaken, motivatie en drijfveren). De deelnemers leren die

**'DE CURSUS BIEDT DEELNEMERS EEN
KANS OM AAN DE SLAG TE GAAN'**

vaardigheden die nodig zijn om praktische problemen aan te pakken. Daarnaast wordt er gewerkt aan de onderliggende oorzaken van die praktische problemen.

Sociale kaart

Door tevens verbindingen te leggen met het aanbod in de buurt (voorzieningen, loketten, diensten en regelingen) en deze te integreren binnen het programma, kunnen deelnemers na deze groepstraining succesvol doorstromen en zo een volgende stap maken op de participatieladder.

Borging

De borging van het project is gebaseerd op de sociale kaart en het integreren van de methodiek binnen de werkwijze van andere instellingen die in het hulpverleningsnetwerk van de deelnemer vallen.

2.1 De aanpak in concrete fasen of stappen

Hoe ziet het traject van CVD Echte Mannen eruit?

De trainingsmodules bestaan uit twaalf weken, drie dagdelen per week. CVD Echte Mannen kiest er voor om een dagdeel per week te reserveren voor excursies en voor sport- en beweegactiviteiten. Daarnaast vindt er wekelijks een coachingsgesprek plaats met de deelnemers. De cursus biedt mannen een kans om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Tijdens de sportactiviteiten wordt er een vrijwilliger ingezet en deze vrijwilliger kan ook ingezet worden tijdens de twee theoretische trainingdagen. Er wordt tevens een vrijwilliger ingezet om bij groepsactiviteiten te ondersteunen. Oud deelnemers treden ook op als ambassadeurs en ervaringsdeskundigen tijdens expertmeetings, terugkomdagen en (on)begeleide activiteiten. Hierdoor houden de trainers zicht op de deelnemers en kunnen indien nodig preventief interveniëren. De totale looptijd van een groep bedraagt een half jaar. Na de werving en training is de aandacht gericht op het monitoren en borgen van de uitstroom naar scholing, vrijwilligerswerk en betaald werk. De deelnemers (10-12 deelnemers per groep) volgen met elkaar een training en werken als groep een half jaar lang aan hun re-integratie.

Echte mannen bestaat uit de volgende 3 stappen:

1. Werving
2. Intake
3. Training (begeleiding/coaching)

Werving

De werving van deelnemers vindt zowel binnen de eigen organisatie als extern plaats. De deelnemers worden intern binnen het CVD en extern in de deelgemeenten geworven.

Hiervoor worden de volgende stappen ondernomen:

- Interne werving: binnen het CVD wonen/verblijven circa 350 alleenstaande mannen in de diverse woonvoorzieningen. Met de verschillende afdelingen zijn contacten gelegd en afspraken gemaakt over de aanpak per doelgroep. Er is veel expertise en ervaring met de doelgroep binnen deze voorzieningen. Met maatschappelijk werkers, woonbegeleiders en trajectbegeleiders zijn er afspraken gemaakt over het aanleveren van geschikte kandidaten.
- Benaderen van instellingen die aantoonbaar goede contacten hebben met de doelgroep; zoals wijkagenten, maatschappelijk werkers, out-reachende hulpverleners en aanbieders van kleinschalige cursussen.
- Aansluiting vinden bij bestaande netwerken en projecten vanuit Man 2.0.
- Benaderen van grotere instellingen met het verzoek hun cliëntenbestanden te screenen (UWV, SoZaWe, AMW, woningbouwverenigingen, enz.).
- Informeren van sleutelfiguren en contactpersonen.
- Organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten voor de doelgroep.
- Individueel benaderen van mannen die interesse hebben getoond (n.a.v. voorlichtingen maar ook koude acquisitie).
- Alle gelegde contacten warm houden.

Uitgangspunten voor het vinden (en verbinden) van de doelgroep:

- Kies voor de persoonlijke proactieve benadering; stap er op af!
- Hou het simpel en kort.
- Zoek aansluiting bij netwerken van mannen.
- Sluit aan bij de leefwereld van mannen.
- Maak gebruik van bestaande (wijkgebonden) netwerken.
- Vind sleutelfiguren en rolmodellen.
- Houd er rekening mee dat deze mannen cursus-moe zijn.
- Doe geen loze beloftes; mannen willen doelen stellen en resultaten zien.
- Nodig mannen uit om een kijkje te nemen in het buurthuis of de plek waar de cursus plaats gaat vinden.
- Organiseer groepsvoorlichtingen en verzamel NAW gegevens.
- Houd contact tussen de voorlichting en de start van de training.
- Help mannen op weg met tips, informatie en doorverwijzing.
- Bouw een vertrouwensrelatie op.

Intake

Tijdens het intakegesprek maakt de trainer een inschatting van de positie van de deelnemer op de participatieladder. Om dit te kunnen inschatten brengt hij/zij de volgende onderwerpen in kaart:

- NAW gegevens
- Opleiding en werk
- Taalbeheersing
- Hobby's en interesses
- Sociale contacten
- Praktische kennis van zaken
- Persoonlijke en gezinssituatie
- Huisvesting

Voor de intake is een vragenlijst ontwikkeld om tot een inschaling op de participatieladder te komen (zie bijlage Participatieladder voor Rotterdam). De reden om deelnemers direct in te schalen, is dat CVD Echte Mannen van meet af aan gericht is op de sociale kaart van de deelnemer. Met andere woorden het participatieniveau is bepalend voor de verwijzing naar andere instanties en voor het opstellen van het persoonlijke werkplan en het vullen van de werkmap. De werkmap van de deelnemer is een meetinstrument dat gebruikt kan worden om resultaten van de deelnemer en de instelling te monitoren. De werkmap wordt ook als overdrachtsinstrument gebruikt.

De training; uitgangspunten

CVD Echte Mannen kiest voor een aanpak gericht op de culturele en sociaal maatschappelijke achtergrond en identiteit van de mannen. Dus geen conversatielessen maar wel een sollicitatietraining; geen theoretische assertiviteits- of weerbaarheidstraining, maar wel zelfverdedigings- of karatelessen. Het project gaat uit van een aantal expliciete normen en waarden die de mannelijke identiteit en het gevoel van eigenwaarde van mannen bepalen. Deze normen en waarden worden ook wel mannelijkheidscoderingen genoemd. Het zijn richtlijnen voor mannen en het zijn in principe positieve kernwaarden in hun leven.

In de begeleiding wordt gewerkt met de volgende mannelijkheidscoderingen:

- Een betaalde baan is voor mij het belangrijkste in mijn leven.
- Ik ben prestatiegericht, ik hou van competitie en wil me bewijzen en onderscheiden van anderen.
- Ik hoor de kost te verdienen voor mezelf en degenen die van mij afhankelijk zijn.
- Ik concurrer; ik moet eigenlijk beter, sneller, sterker en efficiënter zijn dan anderen.
- Ik ben zelfstandig, onafhankelijk en kan eigenlijk alles alleen.

**'TIJDENS DE TRAINING LEREN DE MANNEN DAT
ZE NIET AAN CODERINGEN HOEVEN TE VOLDOEN'**

- Ik heb geen hulp nodig.
- Ik heb mezelf onder controle en ik ben niet bang en huil niet.
- Ik ben agressief, laat niet over me heen lopen en ben rationeel en zelfverzekerd.
- Ik hoor degenen die van mij afhankelijk zijn, te beschermen en hun problemen op te lossen.
- Ik ben geen slachtoffer.
- Ik ervaar intimiteit vooral via seksualiteit.
- Ik moet seksueel presteren en voor nageslacht zorgen.

Het gaat hierbij om stereotyperingen. Mannen kunnen in mindere of meerdere mate volgens deze coderingen handelen. Een eenzijdige gerichtheid op de coderingen kan mannen het gevoel geven alleen op de wereld te staan en in een isolement brengen. Dit wordt bijvoorbeeld duidelijk als een man geen werk (meer) heeft. Hij ervaart dit als een persoonlijk falen en dit uit zich vaak in spanningen thuis of gezondheidsklachten. Alle mannen die de training volgen hebben moeite om aan een of meerdere coderingen te voldoen en dit is de bron van hun problemen.

Tijdens de training leren de mannen dat ze niet aan coderingen hoeven te voldoen om zich toch een echte man te voelen. De training is gebaseerd op vier pijlers:

- Zelfbepaling; weten wie je bent, doen wat je wilt in verbondenheid met anderen. Dit betekent jezelf accepteren zoals je bent, inclusief je menselijke zwakheden en gebreken; in contact staan met je wezenlijke kwaliteiten, je gevoelens en drijfveren. Tegelijk ook jezelf ontwikkelen, zodat je het beste van jezelf naar boven haalt – niet vanuit perfectionisme of de behoefte je gebreken te corrigeren, maar gewoon omdat mensen die lekker in hun vel zitten van nature een drang hebben naar groei en ontwikkeling. Verbondenheid met anderen is als het water dat een plant nodig heeft om te groeien.
- Empowerment; is een methode om het heft in eigen handen te nemen. Het verhoogt het bewustzijn en laat mensen specifieke kennis en vaardigheden opdoen om hun eigen leven in handen te nemen.
- Sociale omgeving; het verbeteren van de kwaliteit van de sociale omgeving en eigen netwerk. Een centraal uitgangspunt van de zelfbepalingstheorie is, dat de kwaliteit van de sociale omgeving van groot belang is voor de motivatie, prestaties en het welzijn van individuen.
- Leefgebieden; het verbinden van alle leefgebieden. Kenmerkend voor de leefgebieden is dat ze voor iedereen gelden; ze zijn mens- en probleemgericht. Als er problemen ontstaan in een of meer leefgebieden heeft dit gevolgen voor de andere leefgebieden en het welbevinden van een persoon.

De leefgebieden zijn:

- Huisvesting; veel deelnemers hebben geen zelfstandige woonruimte en dat is vaak moeilijk te bereiken.

Ook zijn er deelnemers die op straat of in de crisisopvang hebben geleefd.

- Financiën: hierbij vormen schulden vaak een probleem. Veel deelnemers hebben een uitkering.
- Sociaal functioneren: hier staat het functioneren in relatie tot de directe omgeving centraal. Bij onze deelnemers bestaat de directe omgeving meestal uit instanties, instellingen en overheidsdiensten.
- Psychisch functioneren: dit betreft het geestelijk welbevinden van de deelnemer. Veel van onze deelnemers gebruiken medicijnen.
- Zingeving: de zin en het doel dat een deelnemer aan zijn leven geeft is onderdeel van de begeleiding. Wat zijn de drijfveren van de deelnemers? Waar kom ik mijn bed voor uit?
- Lichamelijk functioneren: Hieronder valt fysieke gezondheid. Veel van de deelnemers ernstige gezondheidsklachten. Ook zelfverzorging valt hieronder, zoals een slecht gebit bijvoorbeeld.
- Praktisch functioneren: hierbij gaat het om de alledaagse handelingen die nodig zijn om te kunnen functioneren. Het hebben van een strafblad vormt bijvoorbeeld een belemmering bij het krijgen van een baan waar een verklaring van goed gedrag voor nodig is.
- Dagbesteding: de activiteiten waar de deelnemer zijn dag aan besteed en zijn week mee invult. Dit ontbreekt vaak bij onze deelnemers en tijdens de training wordt dit weer aangejaagd. Het doel is het verkrijgen van een ritme en het opbouwen van sociale contacten en het vinden van (vrijwilligers)werk. Dit levert een positiever zelfbeeld op.

CVD Echte mannen is een training die de mogelijkheden en belemmeringen van de deelnemende mannen in kaart brengt en analyseert. Daarnaast begeleidt de coach de deelnemer bij het nemen van stappen om de sociale redzaamheid en maatschappelijke participatie te vergroten.

De training is opgedeeld in twaalf blokken waarin de coach de deelnemer begeleidt bij het nemen van stappen om de sociale redzaamheid en maatschappelijke participatie te vergroten. Gedurende de twaalf blokken verzamelen de deelnemers al de benodigde ingrediënten voor in hun werkmap. Elk blok bestaat uit lessen van een dagdeel. Tijdens twee lessen uit elk blok wordt er gepraat, worden ervaringen uitgewisseld, films vertoond en gastsprekers uitgenodigd. Ook zijn dit de momenten waarop de deelnemers hun werkmap aanvullen met nieuwe kennis en ervaringen, zoals collages, aantekeningen, opdrachten en oefeningen. Een dagdeel per week wordt er een activiteit georganiseerd waarbij de mannen gaan bewegen of op excursie gaan om het thema in de praktijk te ervaren. Bewegen en sporten zijn activiteiten die een belangrijke rol spelen in het participatie- en emancipatieproces van de mannen. De visie achter sporten en bewegen wordt toegelicht in paragraaf 3.2. De twaalf blokken zijn open en zijn naar gelang eigen ideeën en mogelijkheden van de trainer vrij invulbaar. Hieronder een vertaling vanuit de methodiek naar de uitvoering van het project CVD Echte Mannen.

1. De kennismaking: jezelf voorstellen

De deelnemer maakt kennis met de trainer en met de andere deelnemers, kent de inhoud van de training en weet wat er van hem wordt verwacht. Deelnemer gaat aan de slag met het maken van een moodboard en weet zijn wensen en gedachten met betrekking tot de toekomst te verwoorden. De deelnemer presenteert zijn moodboard.

2. Veranderingen

Aan de hand van de huidige situatie van de deelnemer worden zijn kwaliteiten en vaardigheden met betrekking tot de acht leefgebieden met behulp van een mindmap in kaart gebracht en besproken.

3. Inzicht in belemmeringen

Het veranderen van een situatie of eigen gedrag is niet makkelijk. De deelnemer weet zijn belemmeringen helder te krijgen en denkt na over mogelijke oplossingen met behulp van het kernkwadrant.

4. Mindset

De houding, instelling en manier van denken van de deelnemer wordt besproken met behulp van de machtsdriehoek (zie Hoofdstuk 3.1, onder Mannen en agressie). Hoe gaat de deelnemer om met obstakels en belemmeringen? De machtsdriehoek laat zien welke stappen gezet moeten worden. Doelen worden gesteld en plannen worden gemaakt.

5. Vrijwilligerswerk

Inzoomen op de verschillende vormen van vrijwilligerswerk. Een praktisch blok gericht op verkenning van mogelijkheden in vrijwilligerswerk met gastsprekers van Vrijwilligerswerk Rotterdam. De deelnemer maakt een vrijwilligerskeuzetest en bezoekt vrijwilligersplekken.

6. Mannen en vrouwen

De mannelijkheidscoderingen worden besproken ten aanzien van de acht leefgebieden. Wat is de draaglast en draagkracht van mannen? Een groepsdiscussie over de verschillen en overeenkomsten tussen mannen en vrouwen vindt plaats. Wat is typisch mannelijk en typisch vrouwelijk? (zie bijlagen Jens van Trignt en Lauk Woltring)

7. Presentatie en motivatie

De deelnemer leert zijn motivatie helder te krijgen en krijgt inzicht in zijn beroepskeuze en weet zich te presenteren. De deelnemer gaat werken aan zijn sollicitatievaardigheden en weet zich voor te bereiden op een sollicitatiegesprek. Er wordt geoefend met een Elevator Pitch waarbij andere cursisten feedback kunnen geven.

8. Van klacht naar kracht

Gezondheid heeft veel te maken met stressoren en andere ongemakken. De deelnemer gaat dieper in op de invloed van gezondheid, participatie en activering door sport- en beweegactiviteiten. Gastspreker is de CVD Bewegingsmakelaar die mannen kan bemiddelen naar sport- en beweegactiviteiten.

9. Energie

De deelnemer wordt uitgenodigd om zijn eigen persoonlijke innerlijk te verkennen en ervaringen te delen. De deelnemer leert in zijn gedrag, emoties en taal direct iets met negatieve energie en belemmeringen te doen. Hij maakt kennis met Neuro Linguïstisch Programmeren (NLP). Een beweegactiviteit in dit blok kan yoga of tai chi zijn.

10. Opkomen voor jezelf

In dit blok staan de doelen van de deelnemer centraal en is het blok een toetsmoment om te zien waar de deelnemer nog hulp bij nodig heeft. Door middel van rollenspellen krijgt de deelnemer de gelegenheid te oefenen met situaties die hij nog lastig vindt.

11. Dromen, durven, doen

Bij verandering en groei kan de deelnemer moeite hebben om zich te blijven focussen. In dit blok leert de deelnemer zijn eigen gedrag beter te managen om gestelde doelen te behalen. Met het Jump Movement Draaiboek wordt ingegaan op de intrinsieke motivatie met het doel de eerder geformuleerde stappen in de training uit te voeren in de richting van een ambitie (zie bijlage jump movement).

12. Aan de slag

De trainer vat de training samen en kijkt samen met de deelnemers vooruit naar de toekomst. Om zijn toekomst te visualiseren schrijft de deelnemer een brief naar zichzelf met daarin hoe hij zichzelf over zes maanden ziet. De brief zal na zes maanden door de trainer naar de desbetreffende deelnemer worden verstuurd. De training wordt afgesloten met de certificaatuitreiking.

**'DE TRAINER
MOTIVEERT &
ACTIVEERT'**

2.2 Benodigde competenties van de uitvoerder

De trainer heeft een relevante HBO opleiding of functioneert op HBO werk- en denkniveau. De trainer is niet alleen uitvoerder, maar hij motiveert, activeert, enthousiasmeert, communiceert, structureert, organiseert en weet een trainingsprogramma op te stellen. De trainer heeft kennis van maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van participatie en emancipatie en weet wat van hem op beleidsniveau wordt verwacht. Van de trainer wordt verwacht dat hij kennis heeft van de sociale kaart, informatie verzamelt en contacten onderhoudt met relevante instanties. De trainer is innovatief, creatief en proactief. De trainer bevordert zijn deskundigheid door actieve deelname aan workshops, kennis- en uitwisselingsdagen. Hij neemt ook deel aan expertmeetings met samenwerkende partners en organisaties. Daarnaast is intervisie gewenst voor de trainer om casussen te bespreken en om aan zelfreflectie te kunnen doen met het doel het proces binnen de training te kunnen evalueren en te monitoren.

De trainer als coach bouwt aan een intensieve vertrouwensrelatie met de deelnemer. Onder andere door er eenvoudigweg te zijn, te luisteren, helpen praktische zaken te regelen, een hart onder de riem te steken, te bellen bij afwezigheid etc. Voor de coach is een groot netwerk en een creatieve blik een must. Een belangrijke functie van de coach is het fungeren als spiegel; op een respectvolle manier mannen naar zichzelf helpen kijken.

Veel deelnemers zullen in eerste instantie een afstandelijke houding innemen ten opzichte van een mannelijke trainer. De mannelijke trainer kan namelijk vanuit zijn eigen socialisatie moeite hebben met het intiem voelen met een andere man. Wanneer de trainer competitief ingesteld is kan dat leiden tot een concurrentiestrijd, bijvoorbeeld over de deskundigheid. Is de trainer iemand die zich gedissocieerd heeft van de traditionele mannenrol en zichzelf als geëmancipeerde man beschouwt, dan kunnen bij de trainer gevoelens van minachting en ongeduld ontstaan. Om dit te kunnen bewerkstelligen moeten trainers meer openheid over de eigen positie, taken en verantwoordelijkheden geven en bereid en in staat moeten zijn om de eigen angsten, onmacht en bedoelingen ter sprake te brengen.

Het werken vanuit herkenning in een sekse homogene groep (dus gelijke sekse) maakt het gemakkelijker om individualisering van problemen en klachten tegen te gaan. Het is van belang dat er in de groep een link wordt gelegd naar ervaringen van lotgenoten en dat het belang wordt benadrukt van vriendschappen en verbindingen met andere mannen voor het leren dragen van isolement. Als de deelnemer ontdekt dat de trainer een man is kan hij zich opgelucht voelen, maar hij kan zich aan de andere kant ook bedreigd en kwetsbaar voelen, bijvoorbeeld bij de gedachte dat de trainer het er beter afbrengt dan hijzelf op verschillende gebieden. Daarom

is het verstandig om een mannelijke én vrouwelijke trainer voor de groep te zetten. Een duo-schap is een bewust methodische keuze om de interactiepatronen tussen mannen en vrouwen op die manier goed zichtbaar en bespreekbaar te maken.

Voorafgaand aan de groep CVD Echte Mannen is het van belang om op de hoogte te zijn van de mannelijkheids coderingen en het verschil tussen mannen en vrouwen hulpverlening. Het is funest om een veroordelende houding met betrekking tot de coderingen te hebben. Hiervoor in de plaats moet een open houding gehanteerd worden met oog voor het mannelijk eergevoel en mannelijke dilemma's.

2.3 Randvoorwaarden voor toepassing

CVD Echte Mannen bestaat niet alleen als programma en activeringstraject op papier; het wil ook een fysieke ontmoetingsplaats bieden aan de mannen om wie het gaat en tegelijkertijd een verbindende functie hebben voor andere organisaties en instellingen. Het project is gehuisvest in een werkruimte, waar mannen samenkomen om een training (activeringsprogramma) te volgen, maar ook om te solliciteren en fysiek actief bezig te zijn. Daarnaast wordt er vanuit deze werkruimte naar plekken in de (gewenste) leefomgeving van de mannen gezocht. Plekken waarmee ze zich kunnen identificeren en verbinden. Bijv. computeren, klussen en/of sporten. Daarnaast wordt er samenwerking gezocht met wijkactiviteiten. Essentieel is dat de trainer vanuit een centrale ontmoetingsplek met de mannen op zoek gaat naar maatwerk in het individuele traject.

Samenwerking

De uitvoering van de training en het traject geschiedt door een ervaren trainer/coach in nauwe samenwerking met specialisten (maatschappelijk werkers, vrijwilligersmakelaars, mentoren, outreachende hulpverleners, wijkconsulenten, enz.) binnen en buiten de organisatie, zoals lokaal zorgnetwerk, stichtingen en belangengroepen op het terrein van mannenemancipatie en Maatschappelijke Opvang. Binnen het project is de sociale kaart één van de belangrijkste pijlers van de methodiek. Door alle relevante instellingen bij elkaar te brengen en intensief te betrekken bij het traject, is de sociale kaart geen doel op zich, maar een middel om de doelstellingen van de deelnemers en instellingen te behalen. Voorbeelden van dat soort instellingen zijn: Pameijer, Bouman GGZ, ID-Plein, Reclassering, Arosa, Dona Daria en het wijkgerichte welzijnswerk.

De methodiek verankeren is een verder na te streven doelstelling: tijdens het project worden er expertmeetings georganiseerd. De methodiek wordt gepresenteerd en organisaties worden uitgenodigd om zich te committeren aan het project als in-, door- en/of uitstroomorganisatie. Intern wordt er samengewerkt met o.a. Vrijwilligerswerk Rotterdam en andere activeringstrajecten binnen CVD intra- en extramuraal wonen. In 2012 is er een samenwerking ontstaan met Reclassering Nederland die deelnemers voor groep 3 en 4 hebben aangemeld.

Met CVD Echte Mannen bieden we een programma aan dat andere instellingen ook kunnen uitvoeren na methodiekoverdracht en het doorlopen van een cursus 'train de trainer'. Instellingen kunnen tevens begeleid worden met de uitvoering, implementatie en borging door coaching on the job.

Kwaliteitsbewaking

De uitvoerder maakt gebruik van bestaande registratiesystemen binnen de organisatie. Er wordt per kwartaal gerapporteerd aan de projectleider en aan de opdrachtgever. Verder houden we ons aan de algemene eisen ten aanzien van kwaliteitsbewaking, zoals geformuleerd in HKZ.

Locatie van uitvoering

De training kan zowel binnen de organisatie als op een externe locatie gegeven worden. Belangrijk is dat dit een 'eigen plek' ofwel een centrale plek in de wijk is, van waaruit de mannen activiteiten kunnen ondernemen.

2.4 De centen: begroting

Het totale bedrag voor het projectjaar 2013 was circa € 80.000,-

Hierin zijn het lesmateriaal, huur en inrichting van de locatie, vervoerskosten en promotiekosten opgenomen. Verder is er een bedrag gereserveerd voor de trainers, per groep mannen zijn er 2 trainers. Het gaat om 2 groepen van 10-12 deelnemers die gedurende 12 weken 3 dagdelen per week training krijgen. In totaal draaien 2 trainers ongeveer 600 uur. Daarnaast is er ook een projectleider nodig die 4 uur per week de coördinatie verzorgt.

**'DANKZIJ CVD ECHE MANNEN HEB IK
WEER CONTACT MET M'N KINDEREN'**

3. Onderbouwing van de interventie

De methodiek van CVD Echte Mannen is een mix en gebaseerd op verschillende theorieën en methodieken zoals de zelfbepalingstheorie, competentietheorie, motivatietheorie (motiverende gespreksvoering), neutraal transparant confronteren, de presentietheorie en het outreachend werken.

Het CVD heeft al verschillende activeringsprojecten uitgevoerd, zowel voor mannen als vrouwen. Voorbeelden zijn Home Sweet Home, Duizend en één Kracht (empowerment voor vrouwen), methodiekontwikkeling voor het participatieproject Rotterdam (P3) en het project Klim in je Kracht. Met deze projecten heeft het CVD ruime expertise met participatie, emancipatie en activeringstrajecten opgebouwd. Deze expertise wordt nu ingezet voor de doelgroep sociaal geïsoleerde mannen met de interventie CVD Echte Mannen.

3.1 Wat moet je weten? De achtergrondinformatie

In de mannenhulpverlening spelen socialisatiemechanismen en mannelijkheids coderingen een centrale rol. In de interventie worden de algemeen gebruikte mechanismen en coderingen gebruikt tijdens de trainingen om mannen hiervan bewust te maken en te ondersteunen in het behalen van hun participatie en emancipatie doelstellingen.

Socialisatie van mannen

In de socialisatie van mannen spelen de volgende factoren een centrale rol:

- Mannelijkheidscoderingen: hiermee worden de boodschappen omtrent mannelijkheid aangeduid, waarmee jongens en mannen opgroeien. De normen en waarden die de mannelijke identiteit en het gevoel van eigenwaarde gaan bepalen. Ze vormen de kern van de cognitieve schema's die zelfbeeld, beleving, gedrag en communicatie van mannen gaan bepalen.
- Expliciete socialisatie: het proces van internalisering van mannelijkheids coderingen wordt hiermee beschreven.
- Impliciete socialisatie: de ontwikkeling van de mannelijke identiteit binnen de primaire opvoedingsrelaties in de vroege jeugd.
- Prestatie - resultaat - eigenwaarde: volwassen mannen beleven hun identiteit en gevoel van eigenwaarde het meest in relatie tot hun werk. In de groep (en mannenhulpverlening in het algemeen) is het belangrijk om rekening te houden met de mannelijkheids coderingen. Deze coderingen gedurende de hele training aan bod komen en ze zijn ook in oefeningen verwerkt zodat de mannen ermee geconfronteerd worden en zich ermee kunnen identificeren of juist los van kunnen maken.

'HET HEBBEN VAN EEN BETAALDE BAAN IS HET BELANGRIJKSTE IN HET LEVEN VAN EEN MAN'

Binnen het thema socialisatie van de man zijn onderstaande vier coderingen aan de orde:

- Het hebben van een betaalde baan is het belangrijkste in het leven van een man.
- Mannen zijn handelings- en prestatiegericht.
- Een man moet de kost verdienen voor zichzelf en voor degenen die van hem afhankelijk zijn.
- Mannen concurreren; als man moet je beter, sneller, sterker en efficiënter zijn dan andere mannen (en vrouwen).

De eerste reactie van mannen wanneer er problemen zijn, is harder te gaan werken en er nog een schepje bovenop te doen. Wanneer dit niet het gewenste resultaat oplevert kan de man geconfronteerd worden met gevoelens van nutteloosheid, falen en tekortschieten.

Concurrentie wordt ongezond wanneer de druk te groot wordt. Een stagnerende carrièrelijn, geen promotie maken of geen loonsverhoging krijgen wordt door mannen vaak ervaren als een afgang.

Mannen en isolement

Met isolement wordt hier de ervaring om afgesneden te zijn van andere mensen en de wereld en het ontbreken van verbinding bedoeld. Bij dit thema sluiten een aantal mannelijkheidscoderingen goed aan. Belangrijk dus om in de groep rekening te houden met:

- Mannen zijn zelfstandig, onafhankelijk en kunnen alles alleen.
- Een man heeft geen hulp nodig.
- Mannen hebben zichzelf onder controle, zijn niet bang en huilen niet.

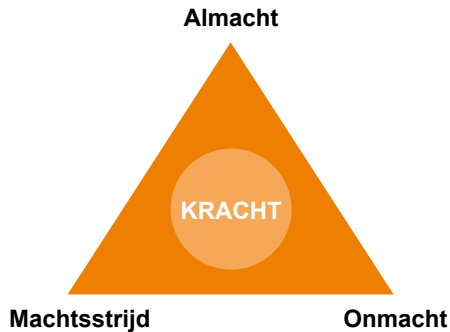
Autonomie en zelfstandigheid zijn belangrijke kernwaarden in de socialisatie van de man. De schaduwzijde daarvan is de ontwikkeling van het isolement: het gevoel alleen op de wereld te staan en de eigen boontjes te moeten doppen. Vandaaruit wachten mannen vaak (te) lang met het zoeken van hulp.

Mannen en verslaving

Zelfs wanneer de man zorg draagt voor de prestatie die van hen wordt verwacht en hier ook goed invulling aan geeft kunnen er zich alsnog gevoelens van onbehagen en tekortschieten voordoen. Mannen hebben de neiging om die gevoelens te vermijden en gaan daarom afleiding zoeken, door zich bijvoorbeeld nog meer op het werk te richten, door zich af te reageren op het sporten, klussen of autorijden. Ook het gebruik van verdovende en oppeppende middelen heeft een functie in het vermijden of verdragen van spanningen.

Mannen en agressie

In de machtsdriehoek worden drie vormen van macht weergegeven. Het zijn mogelijkheden je te manifesteren in de wereld. Het zijn de varianten die zich voordoen iedere keer als je een obstakel ontmoet: ga je er overheen, ga je er onderdoor of ga je er tegenaan?

Almacht: ervaren dat je controle hebt over de gang van zaken.

Onmacht: het gevoel hebben daar niet toe in staat te zijn.

Machtsstrijd: wanneer er een confrontatie moet worden aangegaan.

De macht zoals die ervaren wordt hoeft niet daadwerkelijk ook zo te zijn. Er wordt vanuit gegaan dat wanneer alle drie de posities (almacht, onmacht en machtsstrijd) doorlopen kunnen worden, er op een constructieve manier met agressie en conflicten om wordt gegaan.

Vanuit de almachtspositie zijn mannen eerder vatbaar voor gevoelens van boosheid, schuld of wraak. De andere gevoelens van angst, schaamte, onmacht en verdriet worden onderdrukt en genegeerd. Regelmatig worden jongens ervoor gestraft als ze gevoelens van slachtofferschap laten zien. Op deze manier wordt een mannelijk gevoel van eigenwaarde geïnstalleerd dat mede gebaseerd is op het beheersen en verdringen van onmacht en slachtofferervaringen. Daarmee worden essentiële onderdelen van het gevoelsleven uit het bewustzijn verdrongen. Dit draagt sterk bij aan het mannelijk isolement. Tevens leidt het ertoe dat mannen vervreemd raken van zichzelf en van het vermogen om pijnlijke ervaringen toe te laten en te verwerken door er uitdrukking aan te geven.

Wanneer een jongen of man niet in contact staat met zijn eigen pijn, verdwijnt ook het besef van andermans pijn.

De volgende coderingen spelen een rol:

- Mannen zijn agressief, weten zich echter te beheersen, maar laten niet over zich heen lopen.
- Een echte man dient degenen die van hem afhankelijk zijn te beschermen.
- Een echte man is geen slachtoffer.

Mannen in relaties: hartstocht, verstand en seksualiteit

Seksuele verlangens zijn uiteindelijk een uiting van een verlangen naar contact en intimiteit. Ook bij dit thema worden een aantal coderingen beschreven:

- Mannen ervaren intimiteit via seksualiteit.
- Een man moet seksueel presteren en voor nageslacht zorgen.

Voor de (groeps)hulpverlening aan mannen is het van belang om oog te hebben voor dergelijke coderingen zonder te vervallen in de seksestereotype conclusie dat mannen niet op intimiteit, maar op seks uit zijn.

In de opvoeding van jongens is doorgaans weinig aandacht voor hun beleving van hartstocht en seksualiteit. Als gevolg van hun isolement houden jongens die gevoelens vaak voor zichzelf. Want openlijke uitingen van liefde en hartstocht worden geassocieerd met meisjesachtigheid en homoseksualiteit. Er staat voor deze mannen veel op het spel, namelijk hun zelfbeeld.

Ook in de hulpverlening melden mannen zich niet gauw aan met problemen op het gebied van relaties of seksualiteit.

Identiteit en eigenwaarde

Mannen beleven hun identiteit en eigenwaarde het meest in relatie tot hun werk. Binnen de intake en de groep is het belangrijk om op zoek te gaan naar de individueel beleefde positie van de deelnemer ten aanzien van zijn werk. Er worden vier verschillende posities onderscheiden:

- Mannen die zich vooral ervaren als slachtoffer van de omstandigheden, van hun werkgever, van instanties, etc.
- De harde werkers die er als overlevingspatroon steeds weer een schep bovenop doen.
- De ambivalente mannen die zich voortdurend heen en weer geslingerd voelen tussen de eisen en verwachtingen die aan hen worden gesteld vanuit het gezin en vanuit hun werk.
- De helpers, die alsmaar voor anderen klaar staan en moeilijk nee kunnen zeggen als er een beroep op hen wordt gedaan.

Het is belangrijk om dergelijke belevingsposities te onderkennen en te erkennen om aansluiting te vinden bij de deelnemer en om een basis te leggen voor verdere hulp. Mannen staan erom bekend dat ze eerder opzien tegen therapie. De a priori overdrachtsgegevens van mannen zijn reacties van verwijdering zoals schaamtegevoelens, minachting, agressieve en competitieve overdracht. Dit zou in het bijzonder gelden voor mannen die tegen hun zin zijn gekomen.

Mannen die zich melden bij de hulpverlening zijn echter per definitie al met onmacht geconfronteerd in de vorm van fysieke klachten, het niet meer aankunnen van spanningen, uit de hand gelopen verslavingen, ontslag of het verbreken van een relatie. Ze voelen zich vaak ook nog miskend door bijvoorbeeld hun partner, werkgever, uitkeringsinstantie of hulpverlener. Door deze voorgeschiedenis stellen mannelijke cliënten zich in een intake of in de groep soms bij voorbaat op een defensieve en agressieve manier op. Hierin kunnen ze heel dwingend zijn, wat er weer voor zorgt dat de trainer geneigd wordt snel een oplossing aan te reiken en adviezen te geven. Wanneer deze niet van de deelnemer zelf komen sluiten ze ook niet aan en worden ze snel weer verworpen. Beter is het om de onmacht tot onderwerp van gesprek te maken.

Trainers zijn vaak geneigd de deelnemers aan te spreken op gevoelens en nare gebeurtenissen en hem zodoende in de onmachtspositie manoeuvreren. Een tegenreactie hierop kan zijn dat ze het ontkennen of bagatelliseren.

Wanneer de trainer de eigen onmacht ter discussie durft te stellen en een verbinding kan leggen naar de manier waarop mannen in het algemeen met onmacht omgaan, kunnen dergelijke tegenreacties worden voorkomen.

Door de almacht-onmachtdynamiek te benoemen en tot onderwerp van gesprek te maken, kan ruimte worden gecreëerd voor vragen over de manier waarop de deelnemer heeft leren omgaan met begrenzing of grensoverschrijdend gedrag.

3.2 De visie achter de interventie

In 2010 maakte het Oranje Fonds bekend dat er een groeiprogramma van start zou gaan onder de naam Man 2.0. Dit programma zou gaan voorzien in een groeiende aandacht voor de participatie en emancipatie van sociaal geïsoleerde mannen. Emancipatie richtte zich in het verleden voornamelijk op vrouwen en hun rolpatroon, tegenwoordig is er steeds meer aandacht voor het rolpatroon van mannen en hun mannelijkheid. Daarbij komt naar voren dat projecten die gericht zijn op mannen om een (gender)specifieke aanpak vragen.

Het Oranje Fonds wil deze ontwikkeling graag stimuleren en het CVD heeft besloten hieraan mee te doen met de empowermenttraining CVD Echte mannen. Voor het CVD was en is essentieel dat we ons zouden richten op de eigen doelgroep; de cliënten van het CVD in de Maatschappelijke Opvang, zowel intra- als extramuraal.

Een activeringsprogramma haalt mannen uit hun isolement en vergroot hun netwerk. Bij eerdere initiatieven is gebleken dat vooral in Rotterdam, het hebben, of juist niet hebben, van betaald werk een essentiële voorwaarde is om mee te doen en mee te tellen in de maatschappij. CVD Echte Mannen neemt deze notie dan ook bewust als vertrekpunt en richt zich op het verrichten van werk. Verder zitten mannen niet te wachten op 'vage projecten' waarbij alleen maar met elkaar wordt gepraat. Het Rotterdamse adagium 'geen woorden, maar daden' is hier meer dan ooit van toepassing. CVD Echte Mannen wil dus inzetten op emancipatie en participatie door perspectief te bieden op werk. Vrijwilligerswerk of bij voorkeur een betaalde baan.

CVD Echte Mannen is vooral praktisch ingesteld en praktisch opgebouwd. Mannen willen dingen DOEN en niet oeverloos praten over hun problemen, maar werken aan oplossingen. Verder houden mannen van bewegen dus gaan ze minimaal een dagdeel per week sporten en bewegen. Mannen kunnen, althans zo wordt wel beweerd, ook beter hun gedachten onder woorden brengen terwijl ze bewegen.

Visie achter: waarom mannen (moeten) bewegen en sporten

Mannen die bewegen, lopen of aan sport doen, krijgen de ervaring van het loskomen; van het 'in je lijf komen' in plaats van erover te praten. Daarmee geeft CVD Echte Mannen het goede voorbeeld door een dagdeel per week naar buiten te gaan. Wandelen en voetballen zijn activiteiten die in de training regelmatig terugkomen. In groepsverband bewegen, wandelen of een sport beoefenen verbindt de mannen en versterkt de onderlinge band. Door te sporten, te klimmen of een stuk te wandelen komen de deelnemers op andere en vaak betere gedachten; ontdekken ze nieuwe vaardigheden en kwaliteiten bij zichzelf en leren ze out-of-the box te denken. Bijvoorbeeld: aan een klimwand kom je al klimmend tot de ontdekking, dat je eigenlijk een doorzetter bent of dat je je angsten kunt overwinnen.

Mannen denken beter als ze bewegen en ze kunnen hun gedachten en gevoelens makkelijker uiten als ze in beweging zijn. Mannen willen/moeten de strijd met zichzelf of met anderen aangaan om gemotiveerd te raken om een bepaalde opdracht te doen c.q. om ergens het nut van in te zien. Dit sluit aan bij deze mannelijkheids-coderingen:

- Ik ben prestatiegericht en ik wil mij onderscheiden van anderen.
- Ik concurrer en ik moet beter, sneller en sterker zijn dan anderen.

**'MANNEN DENKEN BETER
ALS ZE BEWEGEN'**

Hoe staat de trainer hierin? Methodiek (de trainer als coach)

De trainer is gecommiteerd aan de groep. Hij/zij trekt twaalf weken intensief op met de deelnemers en deelt lief en leed met hen. De trainer fungeert ook als rolmodel. De trainer laat elke deelnemer in zijn waarde en stelt hem in staat zelf de kar te trekken en de coderingen te onderzoeken. De mannelijke trainer vertelt ook open over zijn eigen socialisatie.

Hoe staat de deelnemer erin

De deelnemer is de regisseur van zijn eigen traject. Dat wil zeggen dat hij op zijn eigen niveau en naar eigen behoefte kan werken aan zijn programma. Er is voldoende ruimte voor maatwerk. In de training staat de mindset (een centraal thema in de lesopbouw) van de deelnemer centraal. De deelnemer wordt zich bewust van zijn eigen positie en rol in de maatschappij. Anders gezegd: de deelnemer leert om te gaan met machtsverhoudingen en zijn eigen rol in die verhoudingen in zijn eigen netwerk. Maar de deelnemer leert ook na te denken over zijn eigen positie in zijn eigen relaties (werk, gezin, man/vrouw rollen, instanties en professionals).

Emancipatie- en participatiedoelstelling

Het project CVD Echte Mannen geeft een extra impuls aan de emancipatiedoelstelling, met name waar het gaat om het doorbreken van rolpatronen, het geven van feedback op aangeleerd gedrag en het bespreekbaar maken van de relaties tussen partners en gezinnen.

Een werkloze man is een man zonder gezag, zonder identiteit, althans zo is de beleving (en de beeldvorming) bij de meeste mannen binnen de doelgroep. Het project CVD Echte Mannen stelt zichzelf ten doel hierbij aan te sluiten en op een positieve manier de mannen te wijzen op hun eigen verantwoordelijkheid, rol en rollenpatroon en zelfwerkzaamheid te activeren en ondersteunen.

In Rotterdam bestaat een heel scala aan activeringsprojecten, denk aan alle re-integratieorganisaties aangesloten bij de koepelorganisatie Borea. Dit zijn projecten voor een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld 55-plus, of Antilliaanse hangjongeren). Deze projecten zijn bedoeld om mensen te activeren op één specifiek deelgebied en niet op alle acht leefgebieden (te weten; financiën, huisvesting, sociaal functioneren, psychisch functioneren, zingeving, lichamelijk functioneren, praktisch functioneren en dagbesteding) zoals het CVD zich ten doel stelt.

3.3 Verantwoording: wat werkt en waarom werkt het?

Inzetten op werk

Een gericht activeringsprogramma haalt jongens/mannen uit hun isolement en vergroot hun netwerk. Bij eerdere initiatieven gericht op allochtone mannen (Man Actief, Movisie 2009) is gebleken, dat met name in Rotterdam het wel of niet hebben van werk (een betaalde baan) een essentiële voorwaarde is om mee te doen en mee te tellen in de maatschappij.

Het activeringsprogramma CVD Echte Mannen is daarom in eerste instantie gericht op het verrichten van werk. CVD Echte Mannen wil niet alleen inzetten op 'participatie' of 'emancipatie' maar ook op perspectief op werk, een baan, bij voorkeur een betaalde baan. Mannen willen niet alleen een cursus of werkmap, maar vooral een baan. Geen stage, maar een werkervaringsplaats. Natuurlijk schept dit hoge verwachtingen. Door vaardigheden te versterken, die belangrijk zijn voor het vinden en houden van werk, verkleinen we de achterstandspositie van de mannen; daarnaast zijn deze vaardigheden belangrijk en komen ze van pas in de overige leefgebieden (financiën, wonen, gezondheid, enz).

Het project is uniek in Rotterdam en richt zich specifiek op activering naar werk van geïsoleerde mannen die willen/kunnen meedoen in de maatschappij.

Granieten bestand bereiken

Met deze methodiek wordt het zogenaamde granieten bestand bereikt. Door aan te sluiten bij de belevingswereld en de wensen van deze groep mannen, worden zij herkend en vooral erkend in hun situatie. Het is een geïntegreerde benadering die zorgt dat de leerervaring geborgd wordt door samen te werken met relevante organisaties. Het betreft alle leefgebieden en er is een voortdurende wisselwerking tussen het individu, de leefomgeving, instellingen en samenleving.

De deelnemers geven vaak na afloop van de training aan zichzelf te hebben hervonden, er is een andere 'mindset' ontstaan. Door hun vaardigheden te versterken en hun kwaliteiten in kaart te brengen zijn de deelnemers zichtbaar gestegen op de participatieladder en voelen zich weer een volwaardig onderdeel van de maatschappij.

Activering door structuur en dagbesteding

De intensiviteit van de training zorgt voor structuur en een dagbesteding. De ervaring leert dat participatie bij de deelnemers in eerste instantie zit in o.a. het deelnemen aan de activiteiten in groepsverband, het fysiek aanwezig zijn tijdens de bijeenkomsten (drie dagdelen per week) en het maken van een werkmap die zij

kunnen gebruiken bij het solliciteren. De deelnemers krijgen in de training structuur en regelmaat door het nakomen van afspraken, verantwoording dragen voor het maken van opdrachten en oefeningen, het houden aan vaste trainingstijden en -dagen, het opdoen van sociale contacten en samenwerken met andere deelnemers. De deelnemer wordt actiever en de opstap naar vrijwilligerswerk en betaald werk wordt door de structuur in de training makkelijker gemaakt.

Zicht op competenties

De werkmap maakt inzichtelijk welke competenties er de afgelopen maanden zijn verworven. Doordat mannen zicht hebben op hun competenties (ook nadat de training is afgelopen) kunnen ze hun vaardigheden en kwaliteiten gericht inzetten op het behalen van doelen en vooral bij het vasthouden van hun behaalde doelen. De deelnemers verwerven hun competenties bij groepsactiviteiten en versterken elkaar in hun kwaliteiten en vaardigheden. Het contact met anderen, bijvoorbeeld bij sport- en beweegactiviteiten, zorgt voor lichamelijke en mentale stabiliteit. Competenties van de deelnemers worden zichtbaar doordat zij van elkaar leren en samenwerken.

Versterken zelfbeeld door een actieve dagbesteding

Een belangrijk resultaat van deze methodische aanpak is dat ruim de helft van de deelnemers als vrijwilliger aan de slag is gegaan. Deelnemers hebben hierdoor weer zelfrespect en een positiever zelfbeeld gekregen. Door een actieve dagbesteding maken zij weer deel uit van de samenleving. De afwisseling van theorie en praktijk bindt en verbindt. Mannen zijn over het algemeen resultaatgericht en doeners. De opbouw van het trainingsprogramma geeft voldoende afwisseling waarbij de mannen daadwerkelijk het gevoel hebben actief bezig te zijn geweest.

Andere noties/vooronderstellingen m.b.t. mannen die relevant zijn bij aanvang van dit project zijn:

- Mannen zijn praktisch ingesteld; al doende leert men, is het motto.
- Mannen zijn vaker competitief ingesteld; willen winnen of wedijveren.
- Mannen ontlenen hun identiteit aan hun maatschappelijke status.
- Mannen zien werk als belangrijk onderdeel van hun sociale netwerk.
- Mannen houden van praktisch en concreet bezig zijn.
- Mannen willen liever niet praten over problemen, maar werken aan oplossingen.

4. Praktijkervaringen

Om de successen van het CVD te vieren verscheen in 2012 de uitgave 'Successen om trots op te zijn'. Hierin worden negentien succesverhalen door (voormalige) cliënten verteld. Een van de successen betreft een deelnemer van de training CVD Echte Mannen, zijn verhaal is ook opgetekend in dit hoofdstuk. Naast deze uitgave is er ook een film gemaakt over CVD Echte Mannen. In dit hoofdstuk is er een korte samenvatting vermeld, de volledige film kan bekeken worden op YouTube.

 www.youtube.com/watch?v=YKjni8yiaRo

4.1 Een praktijkvoorbeeld

Klaas zat begin 2011 finaal aan de grond. Hij had geen werk en was verslaafd aan coke. Zijn schulden waren hoog opgelopen en hij leefde van slechts een paar tientjes per maand. "Eigenlijk zag ik het niet meer zitten", vertelt hij.

Het keerpunt kwam toen hij door zijn maatschappelijk werkster werd aangemeld voor de CVD-training 'Echte Mannen'. Dit is een training voor mannen die zich willen ontwikkelen en willen participeren in de maatschappij, zodat ze weer een doel krijgen in het leven en in hun kracht komen.

Klaas was vanaf het begin erg gemotiveerd en bleek een 'modeldeelnemer'; in alles liep hij voorop. Of het nu oefeningen, discussies, werkbezoeken of excursies waren.

Door de training zocht Klaas het contact weer op met zijn twee, inmiddels volwassen, kinderen. Met een van zijn kinderen lukte dat. Ook ging hij vrijwilligerswerk doen bij een cultureel centrum en bij de tweedehands winkel Piekfijn. Bovendien kon hij weer aan de slag als operator in de haven. Zijn verleden haalde hem echter in en ontslag volgde. Klaas knokte terug en hield zich vast aan de essentie van de training. "Ik heb geleerd dat je altijd een keuze hebt, dat heel veel afhangt van je 'mindset' en dat je kwaliteiten hebt die niemand je af kan pakken."

Met vallen en opstaan komt Klaas verder. Per september is hij begonnen als operator bij een innovatief project van onder meer Havenbedrijf Rotterdam. Klaas werkt daarbij met jongeren en studenten die experimenten opzetten in laboratoria en proeffabrieken.

Dankzij de training heeft Klaas de draad weer op kunnen pakken. “In de training werd me steeds een spiegel voorgehouden. Ik leerde om mezelf weer in de spiegel aan te kijken.” Bovendien heeft hij weer een eigen woning. En als hij een terugval heeft, kan hij altijd terugvallen op het CVD.

Klaas ziet de toekomst dan ook een stuk zonniger in.

4.2 De uitvoerder over de interventie

“In de eerste twee jaar lag de focus vooral op participatie en daarna meer op emancipatie”, zegt trainer Henk van der Hoek van het CVD: “Het merendeel van de deelnemers was afkomstig uit onze eigen doelgroep: mannen die in een sociaal isolement zitten en veelal wonen in de dak- of thuislozenopvang. Mannen die niet meer meedoen, met hun rug naar iedereen toestaan, eenzaam en op zichzelf zijn. Ze zitten op hun kamer een beetje t.v. te kijken, zien hun begeleider tweewekelijks een half uur. Ze zeuren niet, gaan ook niet naar de dokter met een gebroken vinger of zelfs met ernstige kwaal. Maar het zijn ook mannen die willen werken aan datgene wat ze belemmert zoals een verslaving of schulden, die een stap vooruit willen zetten. Ons doel was dan ook: het maken van een portfolio (werkmap, cv en werkplan) en het hebben van een dagbesteding of het verrichten van vrijwilligerswerk.” De deelnemers kregen zes maanden een vorm van dagbesteding, werden negen maanden gevolgd en kregen voor maximaal een jaar een coach.

Het CVD had toen al ruime ervaring met participatieprojecten voor vrouwen, zoals ‘Klim in je Kracht’. “Dat was zo succesvol, dat we ook iets voor mannen wilden doen. Maar dat was in het begin, niet zo eenvoudig. De problematiek van onze doelgroep bleek te talig en niet praktisch genoeg voor zo’n een intensief project. De eerste deelnemers bestonden daarnaast dan ook uit sociaal geïsoleerde mannen uit Hoogvliet, tussen de 30 en 60 jaar, aangedragen via het maatschappelijk werk. Die mix hebben we in 2012 en 2013 ook aangehouden in Rotterdam Noord en West.”

In totaal duurde de training twaalf weken, met maximaal twaalf deelnemers, en elke week een ander thema: van doelen leren stellen en plannen maken, opkomen voor jezelf, mannen & vrouwen, en van jezelf presenteren tot het zoeken van een baan, of vrijwilligerswerk.

Maar ook activiteiten als wandelen, voetballen of museumbezoek. Volgens Van der Hoek was het sporten en bewegen, bijvoorbeeld het samen wandelen door het Kralingse Bos, voor veel mannen het hoogtepunt van de week: “Eerst was er natuurlijk gemakker over de lengte. Maar al gaandeweg gingen we steeds meer lopen, en dan zie je alles letterlijk gaan stromen bij die mannen. Over alles werd gesproken: van echtscheidingsperikelen,

kleding tot de schuldhulpverlening.” Want, zegt Van der Hoek, mannen denken en praten makkelijker als ze iets aan het doen zijn.

De resultaten zijn opmerkelijk: 90 mannen deden mee en bijna 70% heeft de training afgemaakt. “Sommigen zijn vrijwilligerswerk gaan doen, gestopt met blowen, de Marathon gaan lopen, anderen hebben een betaalde baan gevonden of zijn weer gaan samenwonen. Er is een scooterclub ontstaan en een loop/yoga groepje in Hoogvliet. Ons doel was empowerment. We investeerden ook echt in de mannen. En zij investeerden in zichzelf en elkaar. Ze luisterden naar elkaar en deelden hun gevoelens, hoe moeilijk dat ook was. Als ze er een puinhoop van maakten, waren ze altijd weer welkom. Dat hoort gewoon bij deze groep. Door een lange adem te hebben, krijgen ze meer vertrouwen en daardoor meer rust. We rekenen niet met ze af.”

“Je bent geen loser als je niet aan zogenaamde mannelijkheids coderingen voldoet”, benadrukt Van der Hoek. “Zoals een baan hebben, je gezin onderhouden, presteren, emoties beheersen en alles kunnen oplossen. Dat ze bestaan, daarvan zijn we ons helemaal niet bewust. Die mannen hebben tv.-presentator Jeroen Pauw voor ogen. met zijn 200 veroveringen. Ofwel een echte man is seksueel actief en een performer en die heeft dus zoveel vrouwen veroverd. Of actrice Halina Rijn, die in een interview zei: “Ik heb toch soms liever een ‘echte’ man die tegen mij zegt: en nou is het klaar en mij gewoon op bed gooit.” Hiermee bevestigt Rijn als vrouw dus de codering. Het zijn clichés die worden uitvergroot. Bij de training ‘CVD Echte Mannen’ hadden we het uitvoerig over de zin en onzin van dergelijke coderingen.”

4.3 De burger/cliënt over de interventie

“In het voorbijgaan zag ik het affiche hangen met als tekst: echte mannen gezocht. Ik heb altijd gedacht dat ik het zelf kon redden, zonder hulp van anderen. Ik was toch geen softie. Maar ik moest toegeven: ik zat niet alleen financieel, maar ook emotioneel behoorlijk in de knoop. Zonder geld ga je nergens heen. Dus ik zat bijna de hele week binnen. Om wat geld bij te verdienen, verkocht ik op marktplaats mooie spullen die ik bij het grof vuil op straat vond. Daarnaast werkte ik als vrijwilliger bij de Voedselbank en maakte ik foto’s voor de Stadsruit, een wijkkrantje. Ik had geen werk meer als professionele fotograaf, zag mijn twee dochters niet en kreeg zogeheten leefgeld van de sociale dienst, zo’n 38 euro per week. Doordat ik geestelijk steeds dieper wegzakte, maakte ik de post niet meer open, sloot me af, en werd steeds eenzamer. Ik was mijn lach verloren. ‘Echte mannen huilen niet’, dus ik zocht ook geen hulp.

Ik heb uiteindelijk drie jaar meegedaan, eerst als deelnemer en later als fotograaf. Ik zag meer mannen zoals ik, die door financiële problemen in het slop waren geraakt en ver van de samenleving afstonden. Door de

training kwam ik weer met mensen in contact. Ik ontdekte allerlei nieuwe mogelijkheden en zag weer kansen. Door naar anderen te luisteren, hun verhaal aan te horen, krijg je een spiegel voorgehouden. Ik stap nu weer makkelijker ergens op af. Je leeft minder geïsoleerd, door het contact met de andere mannen ben ik wat zekerder geworden. En ik zie mijn kinderen nu wekelijks. Van wat ik van mijn uitkering, na aftrek van alle schulden, bij elkaar had gespaard, kocht ik een scooter waardoor ik mobieler ben en mijn ouders en kinderen kan opzoeken. Deze zomer heb ik hopelijk weer een vaste baan, maar ik ben ook wel een beetje nerveus of alles weer goed komt. Ik zie altijd de donkere kant van het leven, de keerzijde van de medaille. Als ik die nieuwe baan heb bij Vervoer Op Maat, hoop ik echt met een schone lei te beginnen. Helemaal opnieuw.”

Literatuurlijst

Literatuurlijst CVD Echte Mannen Handboek Methodiekbeschrijving

Geraadpleegde literatuur en documentatie

Voor de opzet van de training en gedurende de beschrijving van deze methodiek is gebruik gemaakt van achtergrondliteratuur, ter inspiratie, om ideeën te toetsten en ter ondersteuning van de praktijkervaringen. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste artikelen en boeken die gebruikt zijn.

CVD Klim in je Kracht, een methodiek voor empowerment van vrouwen, i.o.v. de Dienst Jeugd Onderwijs en Samenleving van de gemeente Rotterdam, december 2009

Home Sweet Home, Pak je Kans, De nieuwe aanpak voor toeleiding naar werk van dak- en thuislozen, Rotterdam december 2007

Movisie, Vyzion, Man Aktief, Utrecht 2009

Mannen en intake, Jack van der Loo, TransAct, 2004

Relatiegeweld en verlies van mannelijkheid, TransAct, 2004

Train-de-trainer groepstraining Marokkaanse mannen met agressieregulatieproblemen, CVD Rotterdam, 2007

Boek voor Mannen, Eelco Smit, 2012, ISBN 978-90-819743-0-1

Lauk Woltring, Mannen en Taal, power point presentatie, Utrecht, 2013

Geurts en van der Loo, Training vrouwelijke hulpverleners en mannelijke cliënten. Najaar 2006

Stephen Covey, Leef vanuit je verbeelding 2013, ISBN13 9789047006213

Participatieladder Mannen Man 2.0

(bron: Participatieladder van SPR voor de gemeente Rotterdam)

Mannen en de participatieladder

Trede 1: Volstrekt geïsoleerd

De mannen worden zelden door iemand gezien. Deze mannen kampen met psychosociale problemen waardoor ze vaak contact vermijden: ook wel getypeerd als zorgwekkende zorgmijders. Zijn marginaal gehuisvest.

Trede 2: Weinig zichtbaar

De mannen komen wel op straat, maar zonder sociale contacten, leven veelal binnenshuis. Zijn soms game-verslaafd of er is sprake van risicovol blowen. Jongens spijbelen veel en er is risico van schooluitval.

Trede 3: Sociaal aanwezig

De mannen zijn veelal op straat te vinden ; zijn bijvoorbeeld aanwezig op pleintjes en in parken, staan soms bekend als hangjongeren of hangouderen. Alloctonen zitten veelal in het koffiehuis. Zij nemen niet deel aan activiteiten en vertonen vermijdend gedrag. Veelal contacten met justitie (bijvoorbeeld hooligans) mannen voelen zich vaak nutteloos; zijn vaak gefrustreerd door het gevoel dat niemand ze nodig heeft. Voelen zich onrechtvaardig bejegend en links en rechts ingehaald door hun vrouw en kinderen.

Trede 4: Behoeftig aan/bereid tot oriëntatie op de samenleving

De mannen nemen deel aan activiteiten dicht bij huis, zoals wijkcentrum, moskee of vereniging. Hebben weinig zelfvertrouwen, hebben een “verleden”, maar zijn nieuwsgierig en willen dingen leren of zijn juist aan het afhaken. In dat geval vaak geneigd tot radicale standpunten (ultralinks tot ultrarechts, moslim fundamentalisme= risicogroep). Oorzaken radicalisering: zie ook trede 3.

Trede 5: Behoeftig aan/bereid tot basale scholing

De mannen willen Nederlands leren en nemen deel aan cursussen op het gebied van inburgering, laagtaligheid. e.d. Of zijn alleen gefocussed op one item scholing zoals rijbewijs scootmobiel.

Trede 6: Behoeftte aan/bereid tot basale participatie

De mannen helpen mee bij de organisatie van feesten in de wijk. Niet gericht op scholing; wel op meedoen in de maatschappij. Eigen groep of eigen gemeenschap is primair.

Trede 7: Behoeftte aan/bereid tot vrijwilligerswerk

De mannen willen bijvoorbeeld helpen in een buurthuis of als buurtvader. Vervelen zich thuis.

Trede 8: Behoeftte aan/bereid tot gerichte opleiding

De mannen willen een opleiding volgen die uitzicht biedt op betaald werk. Volgen vaak speciale re-integratie-programma's. Nemen deel aan leerwerktrajecten.

Trede 9: Behoeftte aan/bereidheid tot betaald werk

De mannen zoeken een betaalde baan en solliciteren actief. Zijn vaak sollicitatieplichtig en doen verplicht mee aan Workfirst trajecten. Volgen sollicitatietrainingen.

Trede 10: Behoeftte aan begeleiding bij doorstroming

De mannen hebben (betaald) werk onder hun niveau en hebben de ambitie hoger op te komen. Bijvoorbeeld groep hoger opgeleide vluchtelingen die na vertrek naar NL met statusverlies geconfronteerd worden.

De Participatieladder voor Rotterdam

Binnen Rotterdam wordt met verschillende participatieladders gewerkt: de participatieladder van regioplan, de participatieladder van de SPR, de woonladder/ OGGZ en de WMO ladder. De ladders hebben verschillende doelgroepen en zijn voor verschillende doeleinden ontwikkeld. De stedelijke diensten JOS en SoZaWe adviseren voor de stad Rotterdam te werken met de participatieladder van Regioplan, ofwel de P-budget ladder. Deze ladder omvat alle treden die de ladder van de SPR en de woonladder omvatten, maar gaat daarin verder en geeft de positie van een cliënt en diens groeipotentieel op het meetmoment weer. De participatieladder van de SPR is een weergave van de ambitie en de ontwikkeling van de cliënt en differentieert meer op de lagere treden van de ladder van regioplan. De participatieladder van de SPR kan worden gezien als een onderdeel van de ladder van regioplan wat specifiek gericht is op vrouwen, meer differentieert op de treden, behalve op de zesde trede, die ontbreekt en aansluit op voorzieningen op wijkniveau.

In onderstaande tabel een overzicht van de overlap in treden tussen de P-budget ladder en de participatieladder van de SPR. Daaronder de beslisboom voor het indelen van de vrouwen op de treden van beide participatieladders. Deze beslisboom kan worden gebruikt na afname van de intake door de welzijnsorganisaties.

Samenwerking met SoZaWe

De dienst sociale zaken en werkgelegenheid gaat komend jaar ook met de participatieladder van P-budget werken. Tijdens de pilot was dit nog niet het geval. Dit betekent dat de welzijnsorganisaties en SoZaWe gaan werken met het zelfde classificatiesysteem, wat aansluiting en afstemming van het aanbod ten goede komt

P-budget	Omschrijving	SPR	Omschrijving
Trede 6	Betaald werk	-	-
Trede 5	Betaald werk met ondersteuning (met participatie instrument, WSW of bv BBL opleiding)	Trede 10	Behoeft aan Begeleiding bij doorstroming. De vrouwen hebben betaald werk onder hun niveau en hebben de ambitie om hogerop te komen.
Trede 4	Onbetaald werk (Work First participatiebanen, BOL, GIT trajecten)	Trede 9	De behoefte aan/ bereidheid tot betaald werk. De vrouwen zoeken een betaalde baan. Dit is gezien hun kwaliteiten en vaardigheden haalbaar.

Trede 4		Trede 8	De behoefte aan/ bereidheid tot gerichte opleiding. De vrouwen willen een opleiding volgen die uitzicht biedt op betaald werk. Dit is gezien hun kwaliteiten en vaardigheden haalbaar.
Trede 3	Deelname georganiseerde activiteiten (Inburgering, educatie of re-integratie, vrijwilligerswerk, lidmaatschap vereniging)	Trede 7	Behoeftte aan/ bereid tot vrijwilligerswerk. De vrouwen willen bijvoorbeeld helpen in een vrouwenstudio, op een peuterspeelzaal of bij de naschoolse opvang.
Trede 3		Trede 6	Behoeftte aan/ bereid tot basale participatie. De vrouwen helpen mee bij de organisatie van feesten op school en in de wijk.
Trede 3		Trede 5	Behoeftte aan/ bereid tot basale scholing. De vrouwen willen Nederlands leren en nemen deel aan cursussen op het gebied van opvoedingsondersteuning en dergelijke.
Trede 2	Sociale contacten buiten de deur (contact met mensen die geen huisgenoten zijn, maar dan alleen functioneel contact)	Trede 4	Behoeftte aan/ bereid tot oriëntatie op de samenleving. De vrouwen nemen deel aan activiteiten dicht bij huis, zoals moederochtenden op school of bijeenkomsten van het consultatiebureau.
Trede 1	Geïsoleerd (niet of nauwelijks contact met anderen dan huisgenoten)	Trede 3	Sociaal aanwezig. De vrouwen brengen hun kinderen naar school, doen boodschappen en zijn bijvoorbeeld aanwezig op pleintjes en in parken waar hun kinderen spelen. Zij nemen niet deel aan activiteiten.
Trede 1		Trede 2	Weinig zichtbaar. De vrouwen komen wel op straat, maar alleen in gezelschap van echtgenoot of kinderen.
Trede 1		Trede 1	Volstrekt geïsoleerd. De vrouwen worden zelden door iemand gezien. Kinderen worden door de echtgenoot of oudere broertjes en zusjes naar school gebracht.

Vragen Participatieladder

Algemene vragen

Datum meting:

Ingevuld door:

Naam:

De vragen om de vrouwen in te delen op de participatieladder kunnen worden beantwoord op basis van de antwoorden in het intakegesprek. Houdt er bij afname van de intake rekening mee dat je voldoende doorvraagt.

Vraag 1: Heeft de klant een arbeidscontract of is de klant een zzp'er?

Nee → vraag 3

Ja → vraag 2

Vraag 2: Krijgt de klant ondersteuning in de vorm van participatie-instrument, uitkering, WSW of reguliere opleiding?

Nee → trede 6 van de P-budget ladder. Komt niet voor op de participatieladder SPR.

Ja → trede 10 SPR, trede 5 P-budget ladder

Vraag 3: Is er sprake van behoefte aan betaald werk en is de bereidheid aanwezig om een (opleidings)traject in te gaan wat uitzicht biedt op betaald werk?

Let op: doorslaggevend is of dit ook haalbaar en realistisch is.

Nee → vraag 4

Ja → Trede 9 SPR, trede 4 P-budget ladder

Vraag 4: Is er behoefte aan/ bereidheid tot het volgen van een opleiding die uitzicht biedt op betaald werk?

Let op: doorslaggevend is of dit ook haalbaar en realistisch is.

Nee → vraag 5

Ja → Trede 8 SPR, trede 4 P-budget ladder

Vraag 5: Is er behoefte aan/ bereidheid tot het doen van onbetaalde werkzaamheden met een contract (vrijwilligerswerk bij een organisatie)?

Let op: doorslaggevend is of dit ook haalbaar en realistisch is.

Nee → vraag 6

Ja → Trede 7 SPR, trede 3 P-budget ladder

Vraag 6: Is de vrouw actief door bijvoorbeeld mee te helpen bij de organisatie van feesten in de wijk of op school?

Nee → vraag 7

Ja → Trede 6 SPR, trede 3 P-budget ladder

Vraag 7: Heeft de vrouw aangegeven bereid te zijn tot basale scholing, bijvoorbeeld: Nederlands leren of het volgen van cursussen op het gebied van opvoedingsondersteuning (oriëntatie op de samenleving)?

Nee → vraag 8

Ja → Trede 5 SPR, trede 3 P-budget ladder

Vraag 8: Is de vrouw wel eens aanwezig bij activiteiten dicht bij huis, zoals de moederochtenden op school of de bijeenkomsten op het consultatiebureau?

Nee → vraag 9

Ja → Trede 4 SPR, trede 2 P-budget ladder

Vraag 9: Komt de vrouw wel eens zelfstandig op straat, bijvoorbeeld om de kinderen naar school te brengen, een oogje in het zeil te houden als de kinderen buiten spelen of om alleen boodschappen te doen?

Nee → vraag 10

Ja → Trede 3 SPR, trede 1 P-budget ladder

Vraag 10: Komt de vrouw alleen op straat in het bijzijn van haar man, mannelijke familieleden of kinderen?

Nee → vraag 11

Ja → Trede 2 SPR, trede 1 P-budget ladder

Vraag 11: Komt de vrouw wel eens buiten, bijvoorbeeld onder begeleiding van haar echtgenoot, familieleden of haar kinderen?

Nee → trede 1 SPR, trede 1 P-budget ladder

Mannenemancipatie

Jens van Tricht

Mannenemancipatie gaat erover dat mannen iets kunnen en moeten bijdragen aan de emancipatie van vrouwen, én dat ze daarbij een heleboel te winnen hebben. Het gaat er ook over dat mannen zelf kunnen en moeten emanciperen, en dat andere mannen daar een heleboel bij te winnen hebben. En uiteraard hebben vrouwen, kinderen, en de wereld in het algemeen een hoop te winnen bij mannen die emanciperen.

Emanciperen gaat over vrij maken, bevrijding, losmaken van knellende banden, opvattingen en structuren. Emanciperen gaat over mens-wording, over je volledige menselijke potentieel kunnen ontplooiën.

Mannen hebben een hoop te winnen bij mens-wording, mannen hebben een hoop menselijk potentieel. Er zijn nog wel knellende banden, opvattingen en structuren die de vrije ontplooiing van dit potentieel in de weg staan. Daarvan kunnen mannen zichzelf bevrijden, elkaar bevrijden, hun zonen bevrijden.

Wat mannen te winnen hebben is vooral: persoonlijke groei en ontwikkeling. Dat is althans het antwoord dat de meeste gesprekspartners gaven toen in hiernaar vroeg in uitgebreide gespreksrondes in 2009-2010. Mannen kunnen zichzelf opnieuw ontdekken en heruitvinden, mannen kunnen zich dieper ontwikkelen. In relatie tot hun kinderen, wordt dan vaak als eerste genoemd. En vervolgens in relatie tot hun partner, en tot andere vrouwen. En van daaruit ook tot andere mannen, vrienden, collega's, familie. En zo tot de hele wereld, tot opvattingen, beelden, clichés over mannelijkheid. Bevrijd daarvan ontwikkelen mannen ook een nieuwe relatie tot zichzelf. En daarmee is de cirkel rond.

Mannenemancipatie vindt niet plaats in een vacuüm; het komt tot stand en krijgt vorm en inhoud in nadrukkelijke wisselwerking met niet alleen vrouwenemancipatie, maar ook met de emancipatie van andere groepen waarin de mensheid wordt onderverdeeld. Zoals emancipatie en integratie in Nederland de laatste jaren stevig met elkaar verbonden worden, zo zijn ook opvattingen van mannelijkheid verbonden aan opvattingen over culturen, geloven en identiteiten. Ook de seksuele emancipatie gaat hand in hand met mannenemancipatie; niet alleen zijn veel homoseksuelen man, mannelijkheid wordt vaak ook verbonden aan bepaalde seksuele handelingen, posities en voorkeuren.

De ontwikkeling van mannen

Lauk Woltring

- Deels aanleg (komt tot ontwikkeling met omgeving) resultaat is afhankelijk van deze interactieve
- Laag opgeleide mannen: geen sterk talige cultuur (zelfreflectie en communicatie ook buiten eigen kring)
- Wereld van werk en relaties is de afgelopen decennia erg snel veranderd; m.n. ook sekseverhoudingen
- Wat hebben deze mannen qua omgeving meegemaakt? Welke beelden hebben zij zelf van “hoe zij zouden moeten zijn” en “wat zij ervan hebben gemaakt”
- ‘Emancipatie’ is in hun ogen vooral een vrouwenzaak (“ik doe het toch nooit goed”)
- In echtscheidingen hebben zij in hun ogen vaak aan het kortste eind getrokken (huis uit, geen contact met de kinderen)
- Van jongs af aan: meer fysieke- emotionele ontwikkeling <-> vrouwen: meer ‘talig’- emotionele ontwikkeling
- Laag opgeleide mannen vaak in meer fysieke arbeid
- Aansluiting gemist bij de emancipatie van vrouwen; steeds minder houvast aan de vroegere mannenrollen (“wat moet ik dan?”)
- Aansluiting gemist bij opleidingen
- Respect bij anderen begint bij zelfrespect (vaak erg laag)

Mannen en taal

- Tragere taalontwikkeling; ontwikkeling via trial- and- error vaak miskend
- Veel in kiemaanwezige talenten onderontwikkeld
- In conflicten die via taal moesten worden opgelost, vaak aan het kortste eind getrokken -> diep wantrouwen
- “Alles wat je zegt kan tegen je gebruikt worden” (in relaties thuis, maar ook met meerderen) -> vaak wantrouwen

Oplossingen (richting)

- Niet meegaan in (zelf-) beklag; serieus nemen, mededogen zonder te gaan mee lijden
- Wat kunnen zij? Wat willen zij? (structureren)
- Zeer heldere grenzen (levert ook respect op)
- Wat kan nu? Wat kan later? (bolletje wol ontwarren)
- Niet verwijten (zij verwijten zichzelf al genoeg) of moraliseren; vertrek vanuit hun positie, erken die, probeer

daar alvast iets met hen aan te doen en pas van daaruit bij hen begrip wekken voor positie anderen
(voorwaarde voor communicatie)

- Bij grof taalgebruik: niet meteen protesteren, eerder herformuleren (u bedoelt...) Vaak is het tekort aan uitdrukkingsvermogen, of er klinkt onverwerkte woede in door, soms ook uitproberen (“wat pikken ze van me?”, of “zie je wel, zij ook al niet...”)

Jump Movement Draaiboek

Lees alle stappen hardop voor.

Gebruiksaanwijzing

- Lees alle stappen hardop voor.
- Je doorloopt 7 stappen.
- Iedereen krijgt evenveel tijd, je gebruik hiervoor bijvoorbeeld de timer op je telefoon.
- Iedereen is gelijk in dit proces.
- Volg elke stap precies zo op als wordt voorgelezen door één van jullie.
- Geef iedere persoon en iedere bijdrage je volledige aandacht. Wees nieuwsgierig naar elkaar en laat je inspireren door de anderen.
- Dit groepsgesprek doe je met maximaal 6 personen.
- Door dit draaiboek te gebruiken te ga je akkoord met de gebruiksvoorwaarden.

Stap 1 De belofte

We beloven elkaar de volgende 3 dingen:

1. Ik stel mijn oordeel tegenover mijzelf en anderen in deze groep uit.
2. Ik beloof mijzelf en anderen in deze groep te steunen in de stappen die we willen nemen.
3. Alles wat gezegd wordt in deze sessie blijft tussen de groepsleden.

Stap 2 Vier je succes

voor deze stap nemen we 2 minuten per persoon

Deel een persoonlijk succes. Iets waar je trots op bent, iets wat je uit eigen beweging en eigen kunnen gedaan hebt. Het mag iets kleins zijn, of iets heel groots. Alles is oké, als je er maar trots op bent. Bij succes hoort applaus! Daarom krijgt iedereen meteen na zijn bijdrage een applaus. Dus: waar ben je nu trots op?

Stap 3 Wie ben je op dit moment?

voor deze stap nemen we 2 minuten per persoon

Vertel hoe je jezelf voelt op dit moment. Wat denk je, hoe zit je in je vel? Het mag in de vorm van een anekdote, of met steekwoorden, alles wat in je opkomt is goed. Na iedere beurt geeft elk groepslid een compliment. Let op: geef geen advies of feedback. Zorg er voor dat je ook niet stiekem een advies verstoppt in je compliment. Dus: Wie ben jij op dit moment?

Stap 4 Waar wil je naartoe?

voor deze stap nemen we 2 minuten per persoon

Vertel de anderen in de groep welke Jump jij wilt maken. Als je stap nog niet helemaal duidelijk is, is dat niet erg. Vertel gewoon hardop waar je gedachten je leiden. De anderen luisteren aandachtig naar je verhaal. Geen reacties, geen antwoorden, geen advies, geen feedback. Niets. Dus: Waar wil jij naar toe?

Stap 5 Wisselen en ontvangen

voor deze stap nemen we 2 minuten per persoon

In deze ronde word je je rechterbuur. Ga op zijn of haar plek zitten of staan, en geef jezelf (terwijl je die andere persoon bent) het best mogelijke advies. Begin je zin met: 'Mijn naam is (die ander z'n naam) en mijn advies aan mezelf is...'. Wederom geven we geen commentaar en meningen. We luisteren naar de ander. Als iedereen geweest is gaan we weer op onze oude plek zitten of staan.

Stap 6 Jouw volgende stap

voor deze stap nemen we 2 minuten per persoon

Beslis wat jouw volgende stap is; wat ga je doen, of wat ga je laten? Deel dit met de groep. Na iedere beurt belonen we de moed die nodig is voor deze stap met een applaus. Let op: zonder woorden! Dus: Wat ga jij doen of laten?

Stap 7 Waardering

voor deze stap neem je 3 minuten met de hele groep

Vertel elkaar waar je dankbaar voor bent. Het mag alles zijn: woorden, personen, belevenissen... Je hoeft niet je beurt af te wachten: spreek het gewoon uit als je het weet!

Dankjewel voor het meedoen aan dit gesprek. Gebruik de uitkomst in je eigen voordeel. Wil je meer weten over Jump Movement? Kijk dan eens op jumpmovement.com!

En onthoud: *If we all Jump, we will move the world.*

Gebruiksvoorwaarden

Dit draaiboek is gratis voor particulieren.

Aan bedrijven en organisaties vragen we een passende vergoeding voor het ontwikkelen van de methode. Met het downloaden en/of gebruiken van deze methode gaat u er mee akkoord deze niet anders dan voor privé doelen te gebruiken. Let op; hieronder vallen ook organisaties zonder winstoogmerk. Kijk voor meer informatie op jumpmovement.com

Methodiekbeschrijving

CVD ECHE TE MANNEN

Contact

Meer weten of een afspraak maken?
Neem dan contact op met een van de trainers van
CVD Echte Mannen.

Centrum Voor Dienstverlening

Team Training & Arbeidsparticipatie

Glashaven 42

3011 XJ Rotterdam

t. (010) 243 81 00

e. info@cvd.nl

i. www.cvd.nl

CVD